

 Achtergrond

Hoe praat je met vaccintwijfelaars?

22 februari 2021

Karolien Poels

De komst van de coronavaccins brengt hoop. Maar we zien ook mensen die het vaccin niet willen of die twifelen. Communicatiewetenschapper Karolien Poels (Universiteit Antwerpen) geeft tips over hoe je met hen in gesprek kan gaan.

GEZONDHEID | PREVENTIE

DOSSIER: CORONAVIRUS

© ID / Joris Herregods

Hoop

Eind vorig jaar stroomde het hoopvolle bericht binnen dat een aantal farmaceutische bedrijven de goedkeuring voor hun vaccins tegen COVID-19 hadden aangevraagd bij de bevoegde autoriteiten. De snelheid waarmee veilige en effectieve vaccins werden ontwikkeld tegen COVID-19 is ongezien. Dit mag gerust een overwinning voor de medische wetenschap genoemd worden.

Ondertussen keurde het Europees Geneesmiddelen Agentschap (EMA) drie vaccins goed en gaf België de aftrap van de vaccinatie-campagne. De start was aarzelend, er waren logistieke problemen. Maar er ligt een duidelijk plan.

‘Hoe zorgen we ervoor dat mensen zich laten vaccineren?’

Als alles goed loopt, zal tussen nu en juni 2021 iedere volwassen burger een uitnodiging krijgen om zich te laten vaccineren. We hebben doorheen alle lagen van de bevolking 70 procent gevaccineerden nodig om de befaamde groepsimmunitet te bereiken. Enkel dan zal het coronavirus ons niet meer volledig in zijn greep houden. Het vaccin tegen COVID-19 is niet verplicht. Iedere burger beslist zelf of hij zich laat vaccineren.

Vertrouwen nodig

Laten we even stilstaan bij 'laten vaccineren' als vorm van gedrag. Hoe zorgen we ervoor dat mensen dat belangrijke gedrag, zich laten vaccineren, gaan stellen?

Er is meer voor nodig dan enkel de beschikbaarheid van veilige en effectieve vaccins. Mensen moeten vertrouwen hebben in de veiligheid en de werking op korte en lange termijn. En ze moeten ook overtuigd zijn van het nut van de vaccins, voor zichzelf of voor de brede gemeenschap.

Goede nieuws

Laten we starten met het goede nieuws. De vaccinatiebereidheid in Vlaanderen ligt momenteel hoog: recente peilingen tonen aan dat 70 tot 80 procent zich zal laten vaccineren. Om uit deze pandemie te geraken, wordt er hoopvol naar deze vaccins gekeken. Het is belangrijk dat we deze hoop levend houden, vaccineren wordt een verhaal van ons allen.

Ondertussen groeit ook de evidentie dat wie gevaccineerd is, minder besmettelijk is. Ook dat is bijzonder goed nieuws. Gevaccineerden beschermen mensen die omwille van onderliggende aandoeningen niet gevaccineerd mogen worden. We doen het dus samen, voor elkaar. Ook als zorgprofessional kan je dit collectieve verhaal niet genoeg benadrukken.

Mensen maken zich zorgen

Naast deze hoop, zien we echter ook twijfels. Mensen die nog niet overtuigd zijn of voorlopig 'nee' zeggen tegen een COVID-19 vaccin. Er duikt, wat we noemen, 'vaccintwijfel' op. Mensen maken zich zorgen en stellen vragen.

‘Enkel als we goed weten wat de vragen zijn, kunnen we antwoorden bieden.’

Ze praten erover met elkaar, uiten bezorgdheden op sociale media, bij hun huisarts en bij andere zorgverleners. Dit was te verwachten en is perfect normaal. Meer nog, het stellen van vragen mag aangemoedigd worden. Enkel als we goed weten wat de vragen zijn, kunnen we antwoorden bieden. Dit is iets waar de farma-industrie, wetenschappers en overheden voluit op moeten inzetten.

Helaas is er op het internet en de sociale media een wildgroei aan foute antwoorden. Oprechte vragen van burgers worden beantwoord door mensen met weinig kennis van zaken, vaak om bewust te misleiden en wantrouwen te creëren. Motieven die de volksgezondheid niet ten goede komen, passeren toch de revue.

De vraag is dan: hoe gaan we op een goede manier met vaccintwijfel en bezorgdheden om? Hoe zorgen we dat mensen wel bij de juiste, betrouwbare informatie terecht komen? Hoe geven we professionals in zorg en welzijn, die hierbij een cruciale rol te spelen hebben, handvaten om hiermee aan de slag te gaan?

Wat is vaccintwijfel?

Vaccintwijfel is niet nieuw. Ook over andere vaccins uiten mensen al bezorgdheden. Via allerhande kanalen wordt er twijfel gezaaid, soms bewust kwaadwillig. Deze twijfels en bezorgdheden kunnen het vaccinatievertrouwen schaden en de vaccinatiegraad in het gedrang brengen.

‘Via allerhande kanalen wordt er twijfel gezaaid, soms bewust kwaadwillig.’

De WHO heeft vaccintwijfel, al voor de huidige pandemie, uitgeroepen tot één van de tien grootste bedreigingen voor de volksgezondheid. Factoren die vaccintwijfel kunnen bepalen zijn zelfgenoegzaamheid (je denkt dat jij het vaccin niet nodig hebt), gemak (een vaccin halen is om praktische of financiële redenen moeilijk) en vertrouwen (je bent niet zeker over de effectiviteit en de veiligheid).

Voor de COVID-19 vaccins is vooral belangrijk dat mensen weten waarom ze zich laten vaccineren en dat ze de vaccins vertrouwen. De Belgische overheid maakte het vaccin gratis en zet een hele logistieke operatie op zodat iedereen er makkelijk aan raakt.

Wie zijn de twijfelaars?

Er is geen vast profiel te kleven op vaccintwijfelaars. De redenen voor twijfel kunnen immers zeer uiteenlopen en bij verschillende bevolkingsgroepen ingang vinden. Onze recente bevestigingen naar vaccinatie-attitudes in België tonen dat de twijfelaars zich iets vaker in de leeftijdscategorie 25 tot 55 jaar bevinden en dat het ook vaker vrouwen dan mannen zijn.

Uit dat onderzoek blijkt verder dat bij de twijfelaars de meerderheid wel vindt dat een vaccin nodig is. Maar ze hebben flink meer bezorgdheden over de vaccins en de bijwerkingen. Een bezorgdheid die wordt genoemd bij de vrouwen uit de jongere leeftijdsgroep blijkt te draaien rond kinderwens en zwangerschap.

‘Redenen tot twijfel kunnen ook religieus van aard zijn.’

Nochtans spelen de COVID-19 vaccins op geen enkele manier in op de vrouwelijke vruchtbaarheid. Het is dus absoluut niet nodig om hier verwarring rond te zaaien. Het is belangrijk om deze groep twijfelende, jonge vrouwen, gerust te stellen.

Redenen tot twijfel kunnen ook religieus van aard zijn. Er was bijvoorbeeld bezorgdheid of de COVID-19 vaccins wel halal of koosjer zou zijn. Ook daar is duidelijkheid over gekomen vanuit de Moslimexecutieve en het Forum der Joodse Organisaties. Belangrijk is om deze informatie breed kenbaar te maken. Sleutelfiguren binnen deze gemeenschappen moeten deze inzichten helpen verspreiden en zelf het goede voorbeeld stellen.

Omgaan met bezorgdheden

Voel je in een gesprek twijfels en bezorgdheden, hoe ga je daar dan mee om?

Bezorgdheden moet je altijd ernstig nemen. Praten is nodig. Vraag door waar de bezorgdheden precies vandaan komen. Wat is de reden dat mensen twijfelen? Zien ze het nut er niet van in? Gaat het over de veiligheid van de vaccins? Of misschien zijn het zelfs zaken van praktische aard? Met doorvragen kan je gerichtere antwoorden bieden.

Deze vaccinatie blijft uiteraard een vrije keuze die iedereen voor zichzelf moet maken. Mensen forceren of verplichten is niet wenselijk. Benadruk liever wat mensen gaan (terug)krijgen als iedereen zich laat vaccineren. Hierbij is ook de sociale norm belangrijk; wat doen de anderen? Laat die anderen vertellen over waarom zij zich laten vaccineren en laat mensen elkaar motiveren.

Compleet valse informatie

Wat nu met de zogenaamde antivax-berichten die circuleren op het internet en de sociale media? Belangrijk is om een onderscheid te maken tussen radicale complottheorieën en valse, misleidende berichten die ogenschijnlijk tegemoetkomen aan vragen die leven.

In welke mate moet je deze zaken aandacht geven en als sociale professional actief corrigeren? Er circuleren immers antivax-berichten en complottheorieën die radicaal tegen vaccinatie zijn. Denk maar aan het verhaal van Bill Gates die ons allemaal een microchip wenst in te planten om ons vervolgens via het 5G-netwerk te volgen.

‘Geef deze radicale antivaxberichten en complottheorieën geen onnodige aandacht door ze publiek te corrigeren.’

Geef deze radicale antivaxberichten en complottheorieën geen onnodige aandacht door ze publiek te corrigeren. Antivax- en complottheorieën worden vaak verspreid voor sensatie. Ze worden door veel mensen opgepikt, maar slechts door een minderheid geloofd.

Merk je dat mensen diep in een complottheorie zitten, bespreek dit dan best een-op-een. Probeer te luisteren. Bevinden er zich in hun netwerk nog mensen die ze wel vertrouwen en die hen correcte informatie kunnen geven? Probeer ze dan mee in te schakelen. Vaak is dat de huisarts.

Misleidende informatie

Er circuleert, vooral online, ook heel wat valse, misleidende informatie over de coronavaccins. Die vinden hun oorsprong in antivaxbewegingen, maar lijken op het eerste zicht minder radicaal. Deze Youtube video's of sociale media posts bevatten vaak straffe, maar niet onderbouwde uitspraken. Ze claimen 'wetenschappelijk' te zijn, maar zijn dat niet.

Een vaak gedeeld filmpje dat onder deze categorie valt, is dat waarin de Nederlandse bioloog Theo Schetters stelt dat de mRNA-technologie, die gebruikt wordt in de vaccins van Pfizer en Moderna, onverantwoord en gevaarlijk is. Deze video's geven een misleidend en onjuist antwoord op vragen die rond de vaccins leven en wakkeren zo bezorgdheden verder aan.

‘Schilder mensen niet af als dom en onwetend.’

We weten uit onderzoek dat ook deze misleidende berichten het vaccinatiegedrag negatief kunnen beïnvloeden. Als je in persoonlijke gesprekken of online met zulke valse, misleidende informatie geconfronteerd wordt, toon dan eerst en vooral begrip voor wie deze informatie gewoon deelt. Vaak delen mensen deze berichten vanuit een oprechte bezorgdheid. Schilder hen dus niet af als dom of onwetend.

Reageer

Kijk ook hoe wijdverspreid de valse informatie is, bijvoorbeeld aan de hand van het aantal ‘likes’, ‘views’ en ‘shares’. Facebook hanteert sinds kort een heel strikt beleid over antivax en desinformatie. Ze filtert en weert deze berichten bewust. Hoewel het een discussie is of dit wel aan Facebook toebehoort, kan het zeker geen kwaad om foutieve, misleidende informatie actief bij hen te rapporteren via de daarvoor bestemde knoppen.

Dat is natuurlijk moeilijk als de berichten gedeeld worden via private kanalen zoals WhatsApp. In ieder geval kan je in een reactie naar betrouwbare bronnen verwijzen, bijvoorbeeld naar factchecks. Reageren is altijd een goed idee in een individuele of groepschat waar valse, misleidende informatie gedeeld wordt. Maar doe het voorzichtig, met begrip en empathie voor de persoon die het bericht deelt.

Goede websites

Meestal moet je zelf niet op zoek naar de juiste woorden om valse informatie tegen te spreken. Hiervoor bestaan er zeer goede fact-checking websites, ook rond de coronavaccins. Zij onderzoeken en weerleggen valse uitspraken in detail en rapporteren de bestaande wetenschappelijke evidentie.

‘Deel rechtstreeks informatie van betrouwbare websites.’

Gezondheid & Wetenschap volgt de bezorgdheden en vragen van burgers over corona en de COVID-19 vaccinatie nauwgezet op en maakt factchecks. Ook VRT spoort foutieve informatie op en biedt duiding.

De meest actuele informatie over de COVID-19 vaccins en de vaccinatiecampagne is uiteraard ook terug te vinden op de websites van de bevoegde overheidsinstanties. Websites van het Agentschap Zorg en Gezondheid en het Nationaal Crisiscentrum bieden antwoorden op de meest voorkomende vragen. Deel dus best rechtstreeks informatie van deze betrouwbare websites via je eigen sociale media of andere communicatiekanalen.

Heldere taal

De informatie op deze websites is soms complex geformuleerd. Daarom vertaalde bijvoorbeeld de jongerenwebsite WATWAT de belangrijkste factchecks op maat van jongeren. Het Agentschap Integratie & Inburgering voorziet meertalige informatie over corona en de COVID-19 vaccins.

‘Het is belangrijk om positieve verhalen te brengen.’

En armoedevereniging De Zuidpoort goot alle informatie over de maatregelen en de vaccins in heldere en laagdrempelige infographics. Je kan ze in meerdere talen gratis downloaden op hun website.

Ten slotte is het heel belangrijk om positieve verhalen te brengen over de coronavaccins. Momenteel is er vooral hoop en dat mogen we laten zien. We zijn allemaal ambassadeurs van de vaccins. Vertel actief over wat jij gaat doen eens we voldoende groepsimmuniteit hebben bereikt door ons te laten vaccineren.

Een vette party, je familie knuffelen, samen eten met vrienden? Laat maar komen!

OP DE HOOGTE BLIJVEN?

[Schrijf je in voor de nieuwsbrief](#)

ZELF SCHRIJVEN?

[Redactionele richtlijnen](#)

JE ACTIVITEIT BEKENDMAKEN?

[Agenda](#)

VRAAG OF OPMERKING?

info@sociaal.net

Met de steun van de Vlaamse overheid.

Sociaal.Net vzw, Turnhoutsebaan 139A, 2140 Borgerhout

© 2021 SOCIAAL.NET